

FRELSENS FOLK OG FOLKETS FRELSE

AV PROFESSOR, DR. THEOL. CHR. IHLEN

*Et folk hvis land var åpen bei,
tre store folks erobringsvei,
det lærte tidlig søke
en høy're kraft som deres kunne øke.*

*Den fant de og ble Herrens folk,
dets store menn hans strenge tolk:
Gjør ene det som Herren vil,
der er ei noen annen til!*

Disse strofene i Bjørnstjerne Bjørnsons universitetskantate «Lyset» gir, selv om han ikke på langt nær har nådd eller uttømt det bibelske syn, et malende bilde av Israels folk som Guds folk, frelsens folk — frelsen i dens foreløpige og forberedende skikkelse. Vi ser for oss Israel — de troende blant dem — slik vi lærer dem å kjenne gjennom de store skriftprofetene i det 8. århundre før Kristus og framover, og bildet griper oss på en egen betagende måte. Israel var det folket som levet i troen på den eneste sanne Gud som ved sitt allmektige ord hadde skapt himmel og jord. Men Israel var som en liten spurv kastet ut mellom de griske rovfuglene, de hedenske verdensmaktene som bare traktet etter makt og hærfang. Folkets fromme følte seg likevel trygge og tillitsfulle i troen nettopp på denne ene sanne Gud som hadde inngått sin pakt med dem. «Spurven har jo funnet seg et hus og svalen et rede hvor den har lagt sine unger: Dine alter, Herre, herskarenes Gud, min konge og min Gud!» heter det i salme 84.

Dette er det første som må sies om Israel som frelsens folk. De

levet i troen på den ene sanne Gud som hadde sluttet sin pakt med dem fra fedrene av og gitt dem «blodet på alteret» til å sone for synd og trukket opp sin hellige og nådige vilje for dem i sitt ord. Den fromme israelit visste at han var omsluttet av Guds miskunn og han var glad i Guds lov. Det var først fra den nytestamentlige, fullkomne åpenbarings standpunkt, da Guds vilje i all sin hellige høyhet og renhet var gitt ved Jesus Kristus og forsoningen gitt som det ene fullgyldige offer og fullgyldige oppgjør mellom Gud og den syndige verden på Golgata at en Paulus kan skildre den gamle pakt tross dens herlighet som en fordømmelsens tjeneste, som en herlighet som var svinnende mot herligheten i Jesu Kristi åsyn.

Israel var altså frelsens folk — riktig nok på et foreløpig trinn — først og fremst på grunn av det som det *var* den gang i kraft av det som det *hadde fått* i og med Guds åpenbaring den gang, ikke i kraft av noe som skulle komme. Og en Israels profet er ikke først og fremst en sannsiger som forkynner kommende ting, men en Guds mann som gir vegledning, formaning og trøst i nutiden og for nutiden. Men dernest gjelder det for profetene nettopp som noe vesentlig om et stort framtidshåp som Israel var bærer av for seg selv — og for verden. Og der er en sammenheng i disse tingene som gjør profetien som framtidssyn nettopp til noe mer og annet enn ytre sannsigeri. Den blir skuen av religiøse sammenhenger, religiøs tale: Fordi de trodde at de i nutiden kjente Gud og hans frelse ble det også gitt profetene å kunne forkynne om den fullkomne frelse som skulle komme. Som en har uttrykt det: «Den som kjenner Gud, han kjenner også Guds framtid.» Slik var det iallfall med profetene — i kraft av Guds åpenbaring for dem.

Israel var bærer av et stort framtidshåp for seg selv og for verden, dette som vi med ett ord kaller det *messianske* håp og som vi tror er oppfylt i Jesus Kristus. For å forstå dette riktig må vi være oppmerksom på at som Messiahåpet peker mot noe som skal skje i historien, så er det også en historisk bevegelse i den klarhet hvormed profetene blir ført inn i og får ane og skue noe av det som skulle komme. Messiahåpet tegner seg i Det gamle testamente først i store alminnelige konturer — for etterhånden å vinne

konkret klarhet og religiøs dybde. Gud knytter seg til jødernes forventninger og tanker om ytre politisk hjelp og støtte, som Gud også mangan gang ga dem, og framtidssynene fikk som sådanne ofte sin iallfall foreløpige oppfyllelse i datiden under jødernes forviklede og stormfulle politiske historie. Messias blir en kongsskikkelse med jordisk, maktpolitisk frelse — men så vinner også kongstanken et religiøst innhold, og den åndelige kjerne som den til sist er bærer av, blir mer og mer tydelig. Jeg gir her en rask skisse av hovedtrekkene.

Sådan som sammenhengen er i framstillingen av *urbistorien* i vår Bibel begynner profetien som et religiøst framtidssyn i store generelle trekk med det håp som Gud ga den falne menneskeslekt — slekten, altså ikke bare jødefolket med Guds ord til slangen: «Jeg vil sette fiendskap mellom deg og kvinnen og mellom din ætt og kvinnens ætt; den skal knuse ditt hode, men du skal såre dens hæl.» Kampen, den religiøs-moralske kampen skulle m. a. o. — det lover Gud — ikke være avgjort med nederlaget i den første dyst, men den skulle fortsette og menneskeslekten skulle skaffes seier — etter kristen tro ved ham som i Getsemane og på Golgata fikk føle slangens bitt, men som dog knuste dens hode. Det er videre etter sammenhengen i den bibelske urhistorie meningen at dette framtidshåpet, tegnet i disse vake og omfattende men også dype og religiøst innholdsmettede konturer, over pakten med Noa føres over til *Abraham* som ble kalt ut av de hedenske omgivelsene for å vandre med Gud og forvalte dette håpet for menneskeslekten og for Israel som framtidshåpets bærer og således fikk det en mer konkret form og ble i forskjellige skikkelser viklet inn i Israels historie. «Abraham trodde Gud og det ble regnet ham til rettferdighet,» heter det, og Gud lovet Abraham at hans avkom skulle bli tallrik som himmelens stjerner og som sanden på havets bunn — og så nettopp dette at «i din sæd skal alle jordens slekter bli velsignet». Vi vet hvilken stor rolle Messias håpet i denne form og kampen om den rette forståelse av det spiller i Det nye testamente. «De som er av troen, de er Abrahams barn, arvinger etter løftet,» heter det hos Paulus.

Kommer vi til *Moses*, så er denne en så skarpt preget og markant skikkelse i Israels historie som den store lovgiver og paktes-

formidler for Israels liv i *datiden* at Messias håpet ikke får noen egentlig plass i denne forbindelse. Det eneste er ordet til Moses: «En profet som deg av din midte skal Herren oppreise, ham skal I høre» — og det fra kristelig synspunkt dypt betydningsfulle i at dette 5 Mos. 18, 16 settes i forbindelse med hvordan folket på lovgivningens dag ikke utholdt ilden av den hellige Guds åpenbaring, men ba om at noen måtte gå imellom dem og Gud. Den kommende profet skal gå imellom som Moses gjorde. Jeg nevner ellers at i denne tiden har vi den merkelige Bileamprofetien, den hedenske spåmann som var kalt av Moabs konge for å forbanne Israel, men av Gud ble tvunget til å velsigne. Er der her tale om en Messiasprofeti? I den avsluttende form som denne spådom har fått 4 Mos. 24, 15 flg. heter det: «Så sier Bileam, Beors sønn, så sier mannen hvis øye er lukket, så sier han som hører Guds ord og kjenner den Høyestes kunnskap, han som skuer den allmektiges syn, nedsunken og med opplatt øye: Jeg ser ham, dog ikke nu; jeg skuer ham, dog ikke nær; fram skrider en stjerne av Jakob og et spir av Israel hever seg, og det knuser begge Moabs sider og utrydder alle larmens barn.» Naturligvis kan denne poetisk skjønne profeti til sist også tolkes åndelig-messiansk. Men det vil dog i denne forbindelse avgjort føles som en omtolkning som der ikke kan anføres holdbare saklige grunner for. Det gjelder her Israels politiske trygghet og politiske seier — intet videre. Og dette løftet om stjernesonnen er stadig blitt grepet av politiske oppviglere, falske politiske Messias'er som det ble av den politiske oppvigler noe etter Jesu tid som kalte seg nettopp «Bar Kockba», dvs. stjernesonnen, og likedan med falske politiske Messiaser ellers innenfor jødedommen.

Den neste betydningsfulle etappe i utviklingen har vi i løftet til *David* 2 Sam 7, 12 flg. om at der ikke skal savnes ham en ætling på hans trone — og hans trone skal være grunnfestet evindeligg. Messias er her Davidssonnen, Kongen på Davids trone. Der er her selvfølgelig tale om en jordisk konge velsignet av Gud, men likeså sikkert er at kongsskikkelsen allerede i Det gamle testamente får en religiøs farge: Som det var profetien som egentlig skulle lede Israel, så skal også Israels konge være en religiøs autoritet. Og det understrekes også sterkt i Det gamle testamente. Men der

blir forståelig nok noe visst spillende dobbeltydig over dette. Håpet om Davidssonnen får gjerne hos jødene en politisk betydning, og vi merker i Det nye testamente tydelig brytningen mellom jødedommens politiske tydning av det og den åndelige tydning som Jesus selv og menigheten ga den, likesom en åndelig tydning av innholdet av Davidssonnen og hans gjerning levet hos de stille i landet blant jødene og trer fram i englehilsenen til Maria. Jeg nevner også at i profetien på dens høydepunkt i Jes. 55, 3 har Davidssønns-forventningen fått en sterk åndelig tydning når det her i en avgjort og dyp åndelig sammenheng tales om den evige pakt da Gud vil gi dem «Davids nåde den visse».

Men hermed kommer vi da også nettopp over til den avgjørende epoke, høydepunktet i den gammeltestamentlige profeti, den som vi har hos *de klassiske skriftprofetene* i vår Bibel, hvor både de store og de små profeter teller med på forskjellig måte, uten at vi her kan gå i detalj, men må gripe ut det mest karakteristiske. Denne klassiske profeti knytter seg ganske visst også til de overleverte forestillinger, således også til kongstanken med dens jordiske og nasjonale attributer. Ja, undertiden spiller disse ganske sterkt inn med. Men det karakteristiske er *bruddet*, dette at de jordisk-nasjonale tanker blir bare tomme skall hvori et overnasjonalt-guddommelig og åndelig innhold finner uttrykk, og det ofte på en tilspisset, likefram paradoksal måte i kraftige og malende bilder. Og det går langt ut over det Bjørnsonske at man søkte «en høyere makt som deres kunne øke». Det var et håp som sto fast også under nasjonal ydmykelse og undergang.

Man tenke her f. eks. på den praktfulle Immanuel-profet hos profeten *Jesaja*. «Judas konges hjerte skalv og hans folks hjerte skalv som skogens trær skjelver for vinden» da Syriens konge og Samarias konge rykket opp og beleiret Jerusalem. Profeten oppsøker i guddommelig oppdrag kongen og tilbyr ham et tegn fra Herren, men den vantro konge vil, som han sier, «ikke begjære og ikke friste Herren». Så vil da Herren selv gi dem et tegn, framtidskongen Immanuel — Gud med oss — som skal fødes. Men «fordi dette folk forakter Siloahs vanne, de sakte rinnende», skal det gjennomgå store trengsler, ikke under det som de nu frykter, men Gud vil føre over dem «flodens vanne, de mektige og store,

Assurs konge og all hans herlighet, og den stiger over alle sine løp og går over alle sine bredder, og den går over i Juda, skyller over og strømmer over, den når inntil halsen og dens utspente vinger fyller ditt land så vidt som det er — Immanuel». Men ved Immanuels, framtidskongens navn stanser stormen på en eller annen måte, men høyst forunderlig, for denne konge skal leve med sitt folk i et ødelagt land. Og man skal kalle hans navn: Under, rådgiver, veldig Gud, evig Fader, fredsfyrste — i sannhet kategorier som ikke ligger på den jordiske makts plan for et folk som var i nasjonal nød. Hans styrke skal være Herrens ånd som hviler over ham, visdoms og forstands ånd, råds og styrkes ånd, Herrens kunnskaps og frykts ånd. På hvilket plan profeten beveger seg viser seg også i den merkelige apokalypse i kap. 25 når det her heter (v. 6): «Herren, hærskares Gud, skal på dette berg gjøre et gjestebud for alle folk osv., og (v. 7): «Og han skal på dette berg tilintetgjøre det slør som omslører alle folkene og det dekke som er dekket over alle hedningefolkene. Han skal oppsluke døden for evig» osv. I den andre delen av Jesaja-boken får vi som kjent sangene om Herrens tjener — og dette er dog til sist også en messiansk framtidsskikkelse — men i absolutt motsetning til all ytre makt sies det om ham at han ikke skal skrike eller rope, man skal ikke høre hans røst på gatene. Den knekkede stav skal han ikke sønderbryte og den rykende veke skal han ikke slukke. Til sist skildres denne Herrens tjener som et rotskudd av tørr jord, som en som ikke hadde noen skikkelse eller noen herlighet. «Foraktet var han og forlatt av menn — — — Men han er såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger» osv. Til en nasjonal Messias-konge med jordisk makt er dette den skarpest tenkelige motsetning. Denne konge skal bringe soning gjennom lidelsens offer og religiøs fornyelse gjennom dette samme kjærlighetens offer, og han skal herske gjennom oppstandelsens seier; når han blir bortrykket, skal han se sed og leve lenge osv. Dette er ikke noen nasjonal konge og det universale sikte blir også uttrykkelig framhevet når det i kap. 49, 6 heter: «Det er for ringe at du er meg en tjener for å oppreise Jakobs stammer og føre de bevarede av Israel tilbake; så vil jeg da gjøre deg til hedningenes lys for at min frelse kan være inntil jordens ender.»

Videre tales der hos profetene om den framtidige religiøse fornyelse som skal komme, dels med og dels uten nevning av Messias-kikkelsen, men slik at det er denne avgjørende epoke i Guds rikes historie, de siste dager, Messias' dager der siktes til. Jeg nevner bare et par av de mest framtrepende og kjente trekk. Vi har den merkelige profeti hos *Jeremias*, kap. 31, 31 om den nye pakt, da Gud vil skrive loven i deres hjerte, «og de skal ikke mer lære hver sin neste og hver sin bror og si: Kjenn Herren, for de skal alle kjenne meg, små og store, sier Herren; for jeg vil forlate deres misgjerning og ikke mer komme deres synd i hu». En hel religiøs nyskapelse og inderliggjørelse skal der skje og på et helt nytt grunnlag — den nye pakt. Og vi legger merke til dette i religionshistorien sikkert enestående faktum at en religion, og det en religion som så på seg selv som den eneste sanne åpenbarte religion, erkjenner seg selv som noe ufullkomment på det daværende trinn og venter på og henviser til det fullkomne. Denne framtidige omveltning beskrives hos *Esekiel* slik at Gud vil bortta stenhjertet av deres kjøtt og gi dem et kjøtt hjerte, og «min Ånd vil jeg gi inneni eder, og jeg vil gi at I vandrer i mine bud og holder mine lover og gjør dem» (36, 26—27). Og i det stor-slagne 37. kap. om synet i dalen framstilles det som skal komme som en levendegjørelse av Israels tørre ben som først får sener og kjøtt og hud, «men der var ikke ånd i dem». Men så i annen omgang ble der også ånd i dem, og de ble i sannhet levende og skal kjenne Herren — hva man ikke uten grunn har fortolket først om en nasjonal og så om en virkelig åndelig levendegjørelse av Israels tørre ben.

Jeg nevner tilsist bare hvordan hos profeten *Sakarias* Messias-kongen igjen trer fram, men tydelig atter i motsetning til en nasjonal krigerkonge med jordisk makt: «Fryd deg såre Sions datter: Se, din konge kommer til deg, rettferdig er han og full av frelse, fattig og ridende på et asen og aseninnens fole.» Og så 12, 10: «Og jeg vil utgyde over Davids hus og over Jerusalems innbyggere nådens ånd og bønnens ånd, og de skal skue hen til meg som de har gjennomstunget; og de skal holde klagemål over ham som man holder klagemål over den enbårne.»

I sannhet: Israel var frelsens folk fordi de hadde Guds ord

og kunne leve med Gud på grunn av hans åpenbaring for fedrene og for Moses, på grunn av utfrielsen av Egypt og pakten som offerordningen var et pant på, og på grunn av det levende Guds ord som ble talt til dem ved profetene. De var frelsens folk på dens forberedende trinn. Men de var også frelsens folk fordi Messias skulle komme blant dem, og først og fremst til dem. Dets seere var det som først fikk skue ham i mange slags bilder som sitt folks og også verdens kommende frelser, og de bar hans bilde i sitt hjerte, og det bar dem gjennom nød og trengsel og onde tider. Det lyste et håp for dem som gjorde at de aldri kunne gi opp, aldri gå til grunne. Og slik forvaltet de et stort håp for seg selv og for menneskeslekten. Man har sagt at i Israel forberedes frelsen for menneskeheten og i hedningeverdenen forberedes menneskeheten for frelsen. Men Israel som folk var utro mot den religion som var gitt dem. Derfor vokste deres sanne religion dem over hodet, og de formådde ikke å heve dens skatter som de skulle. Profetene eide den, og de førte den videre gjennom Jesus og apostlene til oss. Men hedningene vokste etterhånden *intellektuelt* fra sine forvanskede og overtroiske religioner, og hvor de følte sin nød også *personlig*, ble de åpne for frelsen i Kristus, og da ble vankundighetens tider forbi for dem, mens det om Israel som folk gjelder at deres egen Messias sto midt iblant dem — og de kjente ham ikke. «Han kom til sine egne, og hans egne tok ikke imot ham.»

Hvordan ser så Det nye testamente på jødefolket etter dette? Synspunktene er forskjellige og blir forskjellig betont hos de forskjellige menn i Det nye testamente. Men det er dog alt sammen nyanser i et sammenhengende syn som man kan si til sist i Rom 11 løper ut i en stor symfoni, en stor lovprisning av Guds vise historieleddelse tvers gjennom menneskelig synd og motstand. (Rom. 11, 32—33). For Gud har overgitt dem alle til synd for at han måtte forbarme seg over dem alle. O dyp av rikdom og visdom og kunnskap hos Gud! Hvor uransakelige er hans dommer og usporlige hans veger!

Der betones visselig meget sterkt Israels ulydighet, dets frafall, og i og med dette at Guds rike tas fra dem og går over til hedningene. Således hos den synoptiske Jesus hvor nettopp denne Is-

raels forkastelse og Guds rikes overgang til hedningene er temaet for en hel rekke av de lignelsestaler som han i den siste tiden holdt til folket og dets ledere. Riket skal tas fra dem og gis til et folk som bærer dets frukter. Og også i Johannes-evangeliet karakteriseres jødene som evangeliets motstandere. De er ikke lenger Abrahams barn, men de har gjort seg selv til Djevelens barn. Jødene er blitt en Satans synagoge. Og Paulus kaller seg med betoning «hedningenes apostel» og har onde ord mot jødene, f. eks. dette i 1 Tess. 2, 15 at de slo den Herre Jesus og profetene i hjel og ikke tekkes Gud og står hvert menneske imot. Og der legges vinn på å vise at hedningene nu er kommet inn som det sanne Israel og har arverett i Guds rike. Og dog kan Paulus i Efeserbrevet, hvor han taler om hemmeligheten som er ham betrodd, hans budskap til hedningene som sanne Guds rikes borgere, ikke uttrykke dette annerledes enn at han sier at hedningene er *medarvinger* og *bører med* til legemet og har del *med* i løftet (3, 6).

Israel er tross sitt frafall dog ikke utelukket. Åpenbart var det vesentlig to grunner som gjorde at dette frelsens folk, da deres og verdens Messias kom, ikke tok imot ham: Det ene var dette at de i fariseismen og den folkelige fromhet som støttet seg til denne, hadde gjort det som profetene stadig hadde advart mot: De hadde satt loven som ytre livsordning og offeret som ytre statutt opp mot den hjerte- og samvittighets-religion som var kjernen i den åpenbaring Gud hadde gitt dem. Derved inntrådte den forstening i institusjonalisme som lot all trang til åndelig fornyelse, til nåde og miskunn dø ut hos dem. Og til dette kom da den alminnelige verdsliggjørelse av deres Messiasløp. Og i så henseende er motsetningen så stor at man med rette har sagt: Israels Messias døde da Jesus erklærte seg for Messias.

Jødene var på Jesu tid trykket av en ond arv fra fortiden som forblindet deres øyne, og dette medfører en eiendommelig dobbelthet: Ved siden av de strenge domsord som rettes mot dem, blir der også sett på deres stilling med mildhet og overbærenhet. Man tenke på Jesu ord på korset: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør», eller på Peters ord på pinsedagen: «Brødre, jeg vet at I gjorde dette av uvitenhet, likesom også eders øverster.» Jesus gråt over Jerusalem og ble stående og se etter dem med vemodig

skuffet kjærlighet. Men han gjorde mer. Visstnok felte han sine strenge dommer over dem, og misjonsbefalingen etter Matteus — befalingen om å gjøre alle folkeslagene til disipler — sikter etter teksten på hedningemisjonen. Men hos Markus tales der om «allskapningen» og hos Lukas heter det at i Jesu navn skal omvendelse og syndsforlatelse forkynnes for alle folkeslagene «*fra Jerusalem av*». Eller som det heter i Apostlenes gjerninger: «I skal være mine vitner, både i Jerusalem og i hele Judea og Samaria og like til jordens ende.» Hedningepostelen fulgte stadig den misjonspraksis at han først vendte seg til jødene overalt hvor de hadde en synagoge, og det var først når disse, som han sier, «ikke aktet seg verdig til det evige liv» at han vendte seg til hedningene. Og i Rom. 1, 19 fastslår han som sitt prinsipielle syn: Evangeliet er en Guds kraft til frelse, for jøde først og så for greker, og denne samme gradering både i dom og i frelse gjennomfører han i Rom. 2 med sitt gjentatte: For jøde først og så for greker.

Hvordan ser man altså egentlig på forholdet i Det nye testamente? Alle de nytestamentlige forfattere er klar over den inn-gripende vending som er skjedd i gudsríkets historie derved at frelsens folk som folk har avvist frelsen, og de har, riktig nok ikke uten stor strid og uklarhet, men ledet ved særlige Guds førelser, kjempet seg fram til det syn at hedningene ikke behøvde å gå vegen om en innlemmelse i jødefolket og overholdelse av Mose-loven, men at de hadde direkte adgang til riket i kraft av troen på evangeliet. Men ikke er dermed jødene satt utenfor!

For det første gjelder det at evangeliets universale karakter som hadde vært hedningenes magna charta til å komme inn i riket, dog også måtte gi den enkelte jøde som tok ved troen, adgang til frelsen. Paulus som på dette som på andre punkter ser mest prinsipielt på spørsmålene, har jo formulert dette slik: Der er ingen forskjell på jøde og greker: Alle har syndet og mangler Guds ære, men alle — enhver som tror — rettferdiggjøres uforskyldt av hans nåde ved den forløsning som er i Kristus Jesus.

Men der gjelder også et annet forhold som prinsipielt gir jødene tross alt en særlig fortrinnsstilling. Paulus beveger seg som kjent i Romerbrevet i en stadig dialektikk mellom dette: Der er ingen forskjell mellom jøde og greker — og dog er der en forskjell.

Jødene har et fortrinn, dette at Guds ord er blitt dem betrodd, med løftene og alt som henger sammen med det. Man kan under dette synspunkt også studere uttrykksmåten i Efes. 2, 11 f. Her understreker apostelen sterkt korsets evne til å oppheve fiendskapet ikke bare mellom Gud og mennesker, men også mellom jøder og hedninger, så at de begge i én ånd får adgang til Faderen. Men samtidig minner han om at hans hedenske lesere var utelukket fra Israels borgerrett, fremmede for paktene og at det som skjedde ved deres omvendelse, var at de ble de helliges medborgere og Guds husfolk. «I som er bygget opp på apostlenes og profetenes grunnvoll», altså grunnen som var jødefolkets. Hele betraktningen minner om Luthers uttrykksmåte i hans skrift: «At Jesus Kristus var en jøde»: «Om vi kan rose oss av store ting, så er vi dog fremmede og utlendinger, men de er slektninger og fettere av Herren.» Dette vil m. a. o. si at hvor meget det historisk kan arte seg slik at den enkelte jøde blir innlemmet i den kristne kirke som det åndelige Israel, så er det dog dypere sett så at det er arven fra Israel som bærer det hele. Det er den som er blitt levende såvel hos den troende kristen av hedningerrot som hos den omvendte jøde.

Der ville, som man har sagt, ikke vært noen kristendom uten at der først hadde vært en jødedom. Og når prioritetsforholdet er dette, så må vi, som Paulus uttrykker det i Rom. 11, også innse at det ikke er grenene som bærer roten, men roten som bærer grenene. At dette forhold står klart, har ikke liten betydning for hele synet på Israels frelse. Visselig er det med full åndelig rett at kristne av hedningerrot tilegner seg evangeliet og Guds løfter fra den gamle pakt. Som det gjentatte ganger er sagt: Israel var bærer og forvalter av et stort håp, ikke bare for seg selv, men for *verden*. Kristenheten kan med rette se på seg selv som et åndelig Israel. Men ikke må vi sette oss til rette i løftene som om de engang for alle var gått over fra Israel etter kjødet til et åndelig Israel. Det ville være et stort feilsyn. Israel i alminnelig forstand har etter Guds vilje sin selvstendige kallelse og utvelgelse. Det er ikke bestemt til som en uselvstendig brøkdell å gi en kontingent bare til kirken, men Israel som folk skal bli frelst. Selvsagt kan denne bestemmelse bare realiseres i Kristus. Men Guds bestemmelse er der på forhånd og står fast i kraft av hele jødernes historie fra først av.

De er, som Paulus sier, «elsket for fedrenes skyld». Og når profeten bringer Guds løfte om at han vil opprette en ny pakt med Israels hus etter de dager, så gjelder det først og fremst Israels hus i likefram mening, d.v.s. at han vil utgyde over Davids hus og over Jerusalems innbyggere nådens ånd og bønnens ånd og at de skal se hen til ham som de har gjennomstunget. Vi må ikke over gleden ved å tilegne oss dette for vår egen del glemme at ordene først og fremst gjelder Israel i likefram mening. Og Gud vil sørge for deres oppfyllelse også i denne egentlige mening. Israel er aldri, heller ikke som det frafalne og adspredte Israel, et av Gud simpelthen forkastet folk. «Gud har ikke forkastet sitt folk som han forut kjente.» (Rom. 11, 2).

Man har ofte reflektert over hva det egentlig er som binder jødefolket sammen i deres adspredelse, og der er gitt forskjellige svar. Man har talt om en felles livsstil. Det kan være tvilsomt nok, uenige og forskjellig preget som de er. Man har sagt at deres fellesskap ligger i at de holder sammen overfor det fremmede. Det er neppe heller noen tilfredsstillende forklaring, men måtte iallfall suppleres med noe positivt. Man har formet den sats at Israel i adspredelsen er *mindre et folk enn et minne om en religion*. Dette tør vel være det dypeste som kan sies om den ting. Israel er ikke forkastet, men det har også i adspredelsen fått noe med seg av en hellig arv. Der er meget skjønt i deres gudstjeneste og man kan ikke drive misjon blant dem uten å ha kjærlighetens blikk for det. Det preger dem også når de avviser arven ved den uro og religiøse søken som lever blant dem. De er på en egen måte det folk hvor det gjelder at både motsetningen mot og tilknytningen for kristendommer her trer skarper fram enn i noe annet tilfelle.

Man har innenfor israelsmisjonen fra år tilbake ivrig diskutert spørsmålet om en særskilt *jødekristendom*. Denne diskusjon vakte megen strid og forvirring fordi der var misjonærer som den gang var inne på den tanke at man skulle lette jøden overgangen til Kristus ved at man laget en særskilt jødekristendom med overholdelse av en del av de ytre riter i Moseloven, som f. eks. omskjærelsen. I den form kommer — får vi håpe — spørsmålet jødekristendom ikke igjen, både fordi den ortodokse jødedom som der var tenkt på med dette, mer og mer er skrumpet inn og vel vil vedbli

å gjøre det, og fordi det i prinsippet gjelder at Jesus ved sin død har nedrevet skillemuren mellom de to, idet han ved sitt kjød avskaffet den lov som kom med bud og forskrifter. Men spørsmålet vil sikkert melde seg og melder seg stadig på nytt. Ikke at der er to vesensforskjellige arter av kristendom. Der er bare én kristendom. Og aller minst kan *vi* lage en særskilt jødekirke. Men som vi med rette sier at kristdommen tar en forskjellig farge etter forskjellige folke- og konfesjonstyper, så vil sikkert noe liknende bli tilfelle også med jødene. Vi kan ikke lage noe slikt, men vi bør ha forståelse for det. Den avgjørelse overfor Kristusspørsmålet som i sin grunn er den samme for alle og som går gjennom omvendelse og tro, vil dog for jøden ta en egen farge etter hans religiøse og folkelige forutsetninger. Noen av dem finner seg nok vel til rette med en tilslutning til de gitte kristne kirker, men mange av dem har dog allerede nu følt trang til å slutte seg sammen til en jødekirke verdensallianse som har sitt særpreg som sådan.

I det hele: Kristdommen er én og veien til den er også tilsist én, men de ledende jøder har dog på en egen måte trang til å gjøre opp med sitt folks religiøse fortid i Kristusspørsmålet. Man har merket det bl. a. i denne underlige, men i virkeligheten symptomatisk betydningsfulle ting at man i formelig juridiske former vil ta Jesu prosess opp til revisjon, og man merker det i den ganske omfattende Jesu-liv-litteratur som blomstret opp blant jødiske forskere før krigen og hvor man hyllet Jesus som jødedommens største profet. Og nu skal man ikke være blåøyet og mene at der hermed uten videre er oppnådd noe vesentlig i retning av å gjøre dem til kristne. Det kan være at man mangan gang på denne måten likefram vaksinerer seg mot evangeliets personlige *frelsesbudskap*. Det er riktig at denne litteratur etter sitt vesen er jødedommens selvforsvar overfor den kristne «propaganda». Men man skal heller ikke overse at der er et stort framskritt fra den ortodokse jødedoms diskusjonsløse: «Tvi den hengte» og til dette at man er gått inn i et åndelig oppgjør. Og misjonen blant dem må ved siden av den enkle evangelieforkynnelse heller ikke forsømme åndsoppgjøret med tankens midler. Også for oss er en vesentlig side ved Jesu betydning og gjerning at han er den sanne Guds profet. Der gis

ingen sann forståelse av frelsen uten å regne også med det som noe vesentlig. Vi må søke å vise dem at om de begynner med profeten av Nasaret, så har Jesus som profet det ved seg som absolutt sprenger en menneskelig profets begrensninger slik som vi kjenner det fra Det gamle testamente.

At Jesus er den sanne Guds profet er ikke menighetsdogmatikk, sekundære bestanddeler i evangeliene, men det har i evangeliene sitt særegne preg og står for en stor del fast ved øyeblikksord av Mesteren som bærer opprinnelighetens stempel og som gir ham det guddommelige preg som Guds sønn og hans person en betydning som peker på ham som forsoneren mellom Gud og verden, som den kostfestede og oppstandne. Og man må følge jødene i deres oppgjør med sitt eget Messiasløp. Der må pekes på at Messiasløpet på profetiens høydepunkt er et åndelig-religiøst frelsesløp. Ikke stemmer det med profetien å skyve dette med den lidende Herrens tjener til side som en tale om en «Ben Josef» som sitter som en tigger ved Roms port uten å få noen betydning, mens den egentlige Messias er den evig framtidige Guds maktåpenbaring til slutt som ikke har noen betydning for det nåværende liv og forhold til Gud. En annen sak er at også kristendommen kjenner en herlighetsåpenbaring av den samme Messias som var her på jorden under ringhet og fornedrelse, en sannhet som ennå ikke var klar for noen gammeltestamentlig profet, men hva disse har talt om Messias i makt og herlighet vil — iallfall for en del — kunne få sin oppfyllelse ut fra dette.

Men hvorom all ting er: Oppgjøret med hele dette syn som ligger i kristendommen selv, vil naturlig få en annen og sterkere betoning i en eventuell jødekristendom, og enhver jødemisjon som vil se sin oppgave innenfra, vil også måtte ta hensyn til denne side av saken, nemlig at det gjelder å gjøre jøden til en *sann jøde* som bringes til forståelse av hva det vil si å være en virkelig jøde, idet han i og med dette blir en Messiasstroende kristen. Og jødemisjonen er da også for lengst klar over at det gjelder ikke bare å drive en vekkelserforkynnelse for den enkelte jøde, men at det, hvis arbeidet skal vinne fasthet og varighet, også må tas sikte på å skape et kristelig miljø innenfor jødedommen selv som naturlig vil få sin selv-

stendighet og sitt særegne preg uten at vi skal innlate oss på a *lage* noen særskilt jøde kristendom etter vårt hode.

Hele Israel, d.v.s. Israel som folk, skal bli frelst, sier Paulus (Rom. 11, 26). At dette betydningsfulle kapitel handler om Israel i likefram og ikke i overført åndelig betydning, anser jeg i virkeligheten for så klart at det ikke er grunn til å spandere noen vidløftig bevisførelse på å godtgjøre at så er tilfellet. Det har jo vært benektet og blir det ennå av noen, men fortolkerne er dog nu stort sett enig om at så er tilfellet. Det synes meg da også å framgå av sammenhengen kap. 9—11 hvor problemet er hvordan man skal se på Israels vantros og hedningenes opptagelse i Messiasriket, og det framgår av uttrykkene og tankegangen i selve kap. 11. Til overflod betegner da også Paulus i v. 14 det Israel som han taler om, som sine kjødelige frender. Jeg tror som sagt ikke at det er nødvendig å spandere flere ord på det. Men hva forståelsen av «hele Israel» angår, så gjør jeg oppmerksom på hvordan Paulus' argumentasjon for at Israel ikke er forkastet, forløper i hovedsaken meget klart og utvetydig. Visse bitanker kommer jo nok inn med, men i hovedsaken forløper hans argumentasjon så at han på den ene side gjør oppmerksom på *noe som alle kan se*, nemlig at der alltid, og også i denne tid (v. 5) er og har vært en rest etter nådens utvelgelse — noe hans egen person er et vitne om og hva misjonen også har sannet til denne dag. Der er en rest etter nådens utvelgelse, Natanaelsjeler uten svik som finner Kristus — de enkelte troende. Men så peker han for det annet (v. 25) som det avgjørende på en *hemmelighet* som da logisk må være nettopp det som han sier: Hele Israel, d.v.s. Israel som folk skal bli frelst.

Til sist noen ord om *Palestinaspørsmålet* i bibelsk belysning. Det er grunn til først å betone betydningen av at denne politisk-nasjonale side av saken i Det nye testamente trer ganske sterkt tilbake, meget sterkere enn i Det gamle testamente. Og dette er uten tvil karakteristisk for profetien på nytestamentlig grunn. Og dog er der også etter Det nye testamente lovet jødefolket en nasjonal oppreisning og en tilbakevenden til fedrenes land, Palestina. Frelseren har følt med sitt folk også nasjonalt. Han har forkynt stadens og templets ødeleggelse og dermed jødernes nasjonale undergang for deres vantros skyld. Men heller ikke denne dom skal bli

endelig. Jesus sier i Matt. 23, 38: «Eders hus skal lates eder øde, for jeg sier eder: Fra nu av skal I ikke se meg før I sier: Velsignet være han som kommer i Herrens navn!» Man kan si at dette uttrykkelig bare lover at de åndelig skal komme til å hylle ham en gang, og at dette med det nasjonale bare er en antydning som kan være usikker nok. Men en slik fortolkning synes dog å rive fra hverandre det som etter sammenhengen hører sammen. Den kjente bibeltolker Zahn gjør oppmerksom på at det er det nasjonale og med templets undergang som symbol som er utgangspunktet her som så mange andre steder. Det var denne undergang han hadde kunnet fri dem fra hvis han hadde fått lov til, som han hadde villet, å samle dem som en høne samler kyllingene under sine vinger. Nu må han atter si dem at denne nasjonale undergang vil måtte inn-treffe. Nettopp dette er det han forkynner, idet han under for-utsetning av templets ødeleggelse — for det er dette som er Jeru-salembeboernes hus — sier: «Eders hus skal lates eder øde.» Hvor lenge denne tilstand skal vare, sier den forsikring som bekrefter denne trusel at de ikke skal se ham før de sier: Velsignet være han som kommer i Herrens navn, d.v.s. tilstanden skal, sier Zahn, vare inntil de ved hans gjenkomst glade hilser ham som sin Messias. Hele denne argumentasjon synes grei og uimotsigelig. Det eneste som man kan være i tvil om, er om denne skuen som der tales om, absolutt behøver å være en legemlig skuen ved hans gjenkomst, om der ikke kan være tale om en troens skuen, selv om også Israels omvendelse etter det nytestamentlige syn er det siste av tegnene vi skimter på lyslinjen av de tegnene som skal skje før hans gjen-komst: Evangeliets seiersgang til hele skapningen, til hedninger og jøder. Men nasjonalt og religiøst er her ett.

En gang til har Jesus talt om jødenes nasjonale framtid. Vi sikter til Luk. 21, 24 b hvor det umisforståelig heter: «Og Jeru-salem skal ligge nedtrådt av hedninger, inntil hedningenes tid er forbi.» Altså hører Palestinahåpet med til framtidssynet etter den bibelske profeti. Israel skal vende tilbake til sin Gud, sin Messias, sitt land og sin stad. Det står for meg fast. Og Palestinaspørsmålet er allerede, selv om ikke alle jøder ser sionistisk på tingene, blitt så brennende aktuelt at man har grunn til å se dette tegn i anmarsj. Palestina og jødenes nasjonale håp er vel ikke mer til å skille. Men

man skal være klar over at det er den åndelige siden av saken som etter all nytestamentlig profeti er hovedsaken, og likeså sikkert som det nasjonale og det religiøse hører sammen, må de to ting også holdes ut fra hverandre. Det ville stride mot all bibelsk profeti om man ville mene eller bevisst eller ubevisst gi det utseende av at med en nasjonal fornyelse skulle også en religiøs gjenfødelse og en omvendelse til Kristus uten videre være gitt. Sionismen er jo i seg selv en politisk-nasjonal og ikke noen religiøs, enn si en kristelig bevegelse, og det ser nærmest ut til at en eventuell selvstendig jødestat, et «Israel» i Palestina vil komme til, i første omgang iallfall, å stenge seg for all kristen misjon. Overhodet gjelder det at om man — som jeg mener med rette — opptar Palestina-håpet i framtidssynet, må man ikke på grunnlag herav innbille seg å vite mer enn Guds ord gir en å vite. Men idet man opptar Palestina i synet, begynner man gjerne å regne etter hva der i den profetiske tale om en tilbakevenden til Det hellige land etter en landflyktighet ennu ikke har funnet sin oppfyllelse, og så søker man å danne seg et anskuelig bilde i alle enkeltheter av hva der nå i framtiden skal skje. Det kan gjøres på en mer eller mindre forstandig måte, men alltid strir det med den bibelske profetis vesen. Profetien er der ikke for å gi oss beskjed om tider eller timer eller ytre omstendigheter ved begivenhetene som Faderen har forbeholdt sin egen bestemmelse. Profetien er en *religiøs* profeti til vegledning, trøst og formaning for Herrens menighet, og den som er våken og arbeider med i Guds rike, ham blir der gitt et syn slik at han kan se eller ane religiøse sammenhenger. Profetien er noe av et *framtid*- og arbeidsprogram for Kristi menighet i jødespørsmålet som i alle andre spørsmål, men ikke er den gitt for å tilfredsstille vår nyfikenhet med hensyn til detaljer av framtiden. Dette gjelder særlig hvordan den politiske siden av profetien eventuelt vil bli oppfylt i forbindelse med en framtidig jødisk statsdannelse i Palestina. Man kan vanskelig si noe om det før oppfyllelsen foreligger.

I så henseende må vi si at sporene skremmer. Der pekes på Palestina som uttrykk for jødernes nasjonale håp, og vi vet at det nasjonale og det religiøse skal følge hverandre, men kanskje ikke umiddelbart. Man sammenligne levendegjørelsen i «synedalen» hos

Esek. kap. 37. Det ligger naturlig til å tenke seg at deres omvendelse som folk står i en indre forbindelse med hverandre. Når der blir tale om en jødisk stats- eller overhodet samfunnsdannelse i Palestina, vil også spørsmålet om på hva grunnlag en slik samfunnsdannelse skal hvile, nødvendigvis melde seg. Når så man en stat som ikke på en eller annen måte bygger på eller knytter seg til en religion? Man kan tenke seg blant Palestinas jøder en sterk gjæring og kamp i så måte, inntil de lærer å innse at de må ha et åndelig grunnlag å bygge på, noe som dypere tenkende jøder allerede i dag er klar over, og at de så får se hen til ham som de har gjennomstunget som det eneste grunnlag for gudssamfunn og fred og kraft, og at de gjør en folkebot som forutsagt i Sakar. 12, 10 flg. Men detaljer vet vi ikke. Misjonen må vise forståelse for jødernes nasjonale sak, likesom den må sette inn med kraft, for at det ikke skal sies til kristenhetens skam at det eneste kristenheten formådde å utrette for jødene i adspredelsen i ytre henseende, var å gjøre Europa til en kirkegård for dem. Og den må søke å nå dem i Palestina om forholdene utvikler seg slik. Men misjonens virkelige oppgave er å forkynne evangeliet, og dette må gjøres med åpent visir. Intet vil der i denne forbindelse være nådd ved å søke allianse med en stort sett antikristelig og rent politisk bevegelse som sionismen. Det vil tvertimot nødvendigvis føre til skuffelse, iallfall i det lange løp.

Profetien er gitt menigheten med på dens historiske livsveg til rettledning, trøst og formaning i religiøs henseende. Menighetens veg kan sammenlignes med en steil vandring opp over en høy kegleformet fjelltopp. Steilere og steilere blir oppmarsjen, videre og videre blir utsynet, raskere og raskere skifter de lyse og de mørke tegnene som skal gå foran Herrens gjenkomst. Trengsler og motstand møter menigheten på dens veg, mest mot slutten. Men evangeliets seiersgang til all skapningen er også medinnesluttet i synet. Stadig er der også blant det gamle paktesfolk en rest etter nådens utvelgelse som finner Kristus som sin frelser. Og Israels omvendelse som *folk*, med den velsignelse som det skal bringe, er det siste tegn som profetien varsler om på lyslinjen av tegnene, de som samles i vissheten om evangeliets seiersgang inntil verdens ende. Det er kirkens og verdens lyseste håp.